

ITINERARIS DE LECTURA
Oriol VERGÉS

Edició:

Institució de les Lletres Catalanes
Portal de Santa Madrona, 6-8
08001 Barcelona

Elaboració:

Servei d'Ensenyament del Català
Via Augusta, 202
08021 Barcelona

Autors:

Montserrat Cerdà i Morera
Francesc Gil i Lluch
Marta Puig i Sabanés
M. Josep Simó i Peralta

Coordinació:

Maria Areny i Busquets

Barcelona, novembre de 1998
2a edició

ORIOI VERGÉS

1. QUI ÉS?

Oriol Vergés i Mundó va néixer a Barcelona el 22 d'abril de 1939 en el si d'una família que vivia al carrer de la Freneria, en ple barri gòtic. De la mà del seu pare, Josep Vergés i Fàbregas, ben aviat es va veure envoltat d'estímuls de caire humanista i pedagògic. El seu pare fou professor d'història de la cultura a l'escola de Bibliotecàries de la Mancomunitat (1930) i catedràtic de llatí (1932) a l'Institut-escola de la Generalitat. Sense militar-hi, el pare tenia afinitats ideològiques amb la Lliga i, durant la Guerra Civil, va prestar serveis auxiliars. Això va motivar que, en acabar la guerra, en Josep Vergés rebés una sanció acadèmica i fos exiliat professionalment, un any a Figueres i vint a Manresa.

Malgrat aquests viatges diaris del pare cap a Manresa, la família va continuar vivint a Barcelona i els primers jocs de carrer d'Oriol Vergés s'iniciaren entre les pedres velles de la plaça del Rei i de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. En aquest entorn va conèixer l'activitat de les botigues d'antics menestrals: fusters, vinaters, matalassers... i es va despertar la seva estima cap a la ciutat que el veuria créixer i que ell tantes vegades descriurà en la seva obra.

Els seus primers anys de formació van transcórrer a l'escola municipal del carrer de Palau, al mateix barri, en la qual, excepcionalment per l'època, s'aplicava el mètode Montessori. Aquest mètode, lligat al moviment de l'escola nova i iniciat per Maria Montessori en les seves *case dei bambini* (1907) pretén evidenciar i potenciar totes les aptituds biològiques de l'infant. A tall d'exemple, el mateix autor agraeix a aquelles mestres el fet d'haver rebut un aprenentatge adequat a la seva condició d'esquerrà. Posteriorment, gràcies a una beca d'estudis, va cursar el Batxillerat als jesuïtes de Casp, on ja havia estudiat el seu germà gran, que va morir molt jove.

L'entorn físic en el qual es va desenvolupar el jove Oriol Vergés, la seva tendència a l'ensenyament, però sobretot, la influència de l'activitat paterna, el van portar a la facultat de Filosofia i Història per estudiar-hi Geografia i Història. Cal remarcar que el seu pare va estar molt vinculat a la Fundació Bernat Metge com a filòleg i humanista: va editar i traduir diverses obres dels clàssics grecs i llatins (Iseu, Ciceró i Horaci entre d'altres). També va escriure una sèrie de manuals destinats a l'ensenyament del llatí i a edicions escolars de textos clàssics comentats.

Dels seus anys universitaris, el mateix autor reconeix la influència del mestratge dels doctors Giralt i Nadal, els quals van saber proporcionar als seus alumnes una visió diferent de la història oficial que oferia en aquells moments la universitat clàssica, amb tants professors que tenien la càtedra per mèrits de guerra. Entre els companys, remarca l'amistat establerta amb Albert Balcells, Josep Termes i Ramon Garrabou, entre altres.

Acabada la carrera (1964), va entrar al Centre d'Influència Catòlica, on va conèixer la seva dona, que n'era alumna. Aquesta entitat d'ensenyament, fundada el 1950 per Maria Rosa Ferré i Escofet, tenia per finalitat contribuir a la promoció cultural i professional de la dona i a la divulgació

dels corrents doctrinals del catolicisme avançat. Posteriorment, va preparar les oposicions i, ja amb la plaça de catedràtic de Geografia i Història (1966), va desenvolupar la seva feina de professor durant un any a Altea i cinc anys a l'Escola Proa de la Bordeta a Barcelona, secció filial d'institut.

Dedicat professionalment a l'ensenyament des de l'any 1965, va iniciar la seva aventura editorial a partir d'una proposta de l'editorial Tàber i, l'any 1967, va publicar els dos volums de *Barcelona*. Com el mateix autor reconeix, els inicis no van estar exempts de dificultats:

M'hi vaig posar amb molta il·lusió tot i que no sabia res del món dels negocis. Era una època difícil, amb Fraga al Ministerio. Els originals tornaven amb múltiples ratllades en vermell. Tot i això, vam aconseguir de publicar una Història dels Països Catalans. Em vaig iniciar com a autor amb dos volums de la Història de Barcelona per a nens que van aparèixer juntament amb el Pirineu de Josep M. (Raimon) Obiols. I la sèrie «Catalunya Visió», a càrrec de Josep Vallverdú i el fotògraf Ton Sirera.¹

Aquesta primera aventura editorial no va tenir continuïtat. Oriol Vergés, però, manté la seva presència editorial ampliant els seus interessos cap a la redacció de llibres de text. L'editorial Teide, dirigida en aquells anys per Frederic Rahola, li va fer diversos encàrrecs editorials, els quals han estat vigents fins a la programació actual (1995). En aquesta mateixa editorial va publicar *Arrel* (1968), la seva primera història de Catalunya.

Posteriorment, l'editorial La Galera li va demanar d'escriure una novel·la amb fons històric adreçada a un públic juvenil. D'aquesta iniciativa van sorgir *Un català a la Manigua* (1976) i *La ciutat sense muralles* (1978), que van suposar per a l'autor el pas de la història a la narrativa. Emprèn, així, el camí que l'haurà de dur a escriure els textos literaris amb què s'introduirà en el món de la novel·la pensada per a lectors joves. Oriol Vergés, des de l'experiència adquirida, es va abocar en un projecte de llarga durada. L'objectiu consistia en la redacció d'una extensa col·lecció de novel·les en què, de manera amena i rigorosa, es repassés la història de Catalunya pensant en uns lectors que no disposaven de textos creats expressament per a ells. La materialització d'aquest projecte es va concretar en la creació de la col·lecció "Les arrels. L'aventura i la Història", editada per Publicacions de l'Abadia de Montserrat a la darrereria de la dècada dels vuitanta i encara avui en actiu.

Al llarg de la seva trajectòria professional ha rebut un nombre important de premis literaris: el premi Josep Maria Folch i Torres (1977) per *La ciutat sense muralles*, el Joaquim Ruyra (1978) amb *El Superfenomen*, i quatre vegades el de la Crítica Serra d'Or, amb *L'Abat Oliba* (1977), *El superexecutiu* (1979), i les col·leccions "Les arrels" (1985) i "Una vegada hi havia" (1989). El Ministeri de Cultura ha concedit el premi al millor llibre d'interès infantil a *La ciutat sense muralles* i a *Les trifulgues*

¹ CARBÓ, J. "Oriol Vergés. La història i els qui la pateixen". *Serra d'or* [Barcelona] (octubre 1994), núm. 418, p. 17.

dels herois. L'octubre de 1994 és designat "Escriptor del mes".

El mateix any 1994, enceta una aventura cinematogràfica. Francesc Bellmunt escriu el guió d'una pel·lícula a partir de l'obra d'Oriol Vergés *Quin curs el meu tercer!*, en el qual l'autor interpreta un breu paper de funcionari del Departament d'Ensenyament que tramita una beca.

En l'actualitat, Oriol Vergés compagina la seva feina de professor amb la d'escriptor. El contacte directe amb el jovent a través de les seves classes i dels seus quatre fills li ha permès conèixer de primera mà quins són els seus interessos i motivacions. Alhora que la seva formació humanista l'aboca a transmetre en els seus llibres una voluntat d'arrelament al país, de respecte i d'interès cap al passat, no només com a font de coneixement sinó com a base de la pròpia configuració d'un poble. Les dificultats per a interessar el públic juvenil, però, no són petites, com l'autor reconeix:

Penso que cada cop tenen menys ganes de treballar perquè hi ha més i més coses que els distreuen: esports, espectacles, música... Dels professors és la responsabilitat de fer-los veure que hi ha d'haver temps per a tot. [...] No pots saber si els has encomanat la passió per la Història o la Literatura fins que no te'ls trobes, quan ja fa dos o tres anys que han deixat l'Institut, i t'expliquen que estudien Història o que s'han fet de l'Associació de Joves Escriptors...²

Amb tot, Oriol Vergés és dels escriptors a qui agrada conèixer de prop els seus joves lectors, saber què pensen dels seus llibres. Es considera afortunat d'haver participat activament en l'aventura del llibre infantil i juvenil en català.

2. QUÈ ESCRIU I COM ESCRIU?

Oriol Vergés ha estat qualificat per la crítica com la més noucentista de les firmes actuals de la literatura infantil i juvenil.³ Aquesta classificació no és gratuïta, ja que la seva obra es caracteritza per una actitud moral i cívica imbuïda d'un esperit noucentista, que es proposa reconstruir la vertadera història del país perquè, així, els nois i les noies puguin reflexionar sobre el món present i comprendre'l.

És amb aquest afany que Oriol Vergés s'inicia en el terreny de la creació literària amb obres com ara *Un català a la Manigua* (1977) i *La ciutat sense muralles* (1978). En aquestes primeres novel·les, l'autor presenta uns fets històrics a partir de la història particular d'un personatge. Així, per exemple, l'aventura d'un bon nombre de catalans, procedents del Maresme, que a mitjan del segle passat van marxar cap a Cuba, s'entrellaça amb la història particular d'en Pere, el protagonista d'*Un català a la*

² CARBÓ, J. (1994), p. 18.

³ DURAN, T. "Oriol Vergés: d'un temps, d'un país". A *L'escriptor del mes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Institució de les Lletres Catalanes, 1994, p. 9.

Manigua, un pescador d'Arenys que, per atendre els negocis del seu oncle, s'instal·la a l'illa, on serà testimoni de la duresa de la vida dels indígenes i de l'aparició incipient dels moviments revolucionaris.

En aquestes narracions, Oriol Vergés defineix els plantejaments narratius que cristal·litzaran en la seva producció posterior. No es tracta de crear una visió mítica o llegendària del passat, sinó de reconstruir-lo amb rigor i d'aproximar-lo als lectors i a les lectores, a través de personatges quotidians, perquè puguin entendre millor el present, tal com l'autor afirma:

*Sóc un fervent partidari de narrar una aventura a través d'uns personatges i un fets imaginats, sobre la trama històrica real. Aquest estil que va iniciar la malaguanyada Maria Novell crec que és la millor manera perquè l'adolescent, i també l'adult, sense una formació històrica, comprenguin els interessos i les motivacions de les societats anteriors a la nostra. A través de petits detalls de la vida diària es pot recomposar el món de les generacions que ens han precedit. És un camí per arribar a la ciència històrica que ens hauria d'explicar el passat per entendre el present.*⁴

Aquest plantejament narratiu no és casual, ja que respon a la voluntat d'adequar la narració al públic que la llegirà:

*La meva tasca com a professor em demostrà que els nois i les noies no poden entendre la Història, les causes dels esdeveniments i les interrelacions, fins que han assolit una capacitat d'abstracció intel·lectual a partir d'uns fets concrets... Si se'm permet, la mateixa que cal per entendre l'economia i la política a casa, a Espanya, i al món.*⁵

La finalitat didàctica és, doncs, evident. L'escriptor no se n'amaga:

*Força companys escriptors opinen que els que ens dediquem als nois i noies trametem un fons didàctic en les nostres novel·les. Parlem-ne. Sempre que hi ha un procés de comunicació hi ha una transmissió d'idees i això sempre és un didactisme. Ara bé, en el meu cas, és evident que hi és, i volguda, en la col·lecció "Les arrels. L'aventura i la Història".*⁶

Seguint aquestes premisses narratives, Oriol Vergés enceta la col·lecció "Les arrels", que recull l'evolució a través del temps de dues famílies, els Castellbroc, uns nobles que viuen pel cantó del Pic Ventós, i els Moliner, antics moliners de la baronia. D'aquesta manera, la història de cadascun dels membres de les dues famílies s'insereix en un moment històric determinat, la qual cosa permet a qui llegeix aproximar-se a la realitat històrica a partir de les vivències personals d'un personatge.

⁴ VERGÉS, O. "Qui sóc i per què escric". A *L'escriptor del mes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Institució de les Lletres Catalanes, 1994, p. 6.

⁵ VERGÉS, O. (1994), p. 6.

⁶ VERGÉS, O. (1994), p. 7.

La col·lecció, que consta de vint-i-sis volums, dels qual acaba d'aparèixer el número vint-i-tres —1938: viure i morir sota les bombes (1997) —, s'inicia amb *Els tres pergamins de Ripoll* (1983). L'obra, que narra les aventures de dos monjos —el pare Benet i Arnau— que intenten recuperar els pergamins robats de l'escriptori monàstic, permet al lector o la lectora endinsar-se en la realitat del segle XI, època en què el territori es dividia entre la zona de la Catalunya Vella, en poder dels cristians, i la zona de la Catalunya Nova, dominada pels musulmans, deixant enmig un territori de ningú, on la vida es desenvolupava en condicions extremes a causa dels continus atacs i del risc freqüent de males collites.

Amb *El superexecutiu* (1978), Oriol Vergés enceta una nova línia narrativa en què abandona el rerefons històric i s'endinsa de ple en la ficció. Però la voluntat d'incidir en qui llegeix i de fer-lo reflexionar es manté. Amb aquest objectiu, en el conjunt d'obres conegudes popularment com els "súpers" —*El superfenomen* (1979), *El superordinador* (1980), *Les supervedettes* (1981) i *Supervicari versus superbanquer* (1982) —, l'autor retrata, a través de la ironia i fins i tot de la sàtira, la societat actual i els valors que hi imperen, tal com ell mateix explica:

A les classes d'història i a les de Geografia econòmica em vaig adonar que calia treure pes a alguns aspectes de la vida actual massa ben considerats. Els "Súpers" són un intent irònic de fer tocar de peus a terra tot exagerant uns valors que em semblen excessius. Així, després de fer broma amb els futbolistes —va ser en l'època de Cruyff com a jugador—, va tocar el torn als tècnics informàtics, a les vedettes i als vicaris, que, en disposar d'un terreny a l'Eixample, reconvertiren el solar en un banc, la rectoria en un pis i encara una sala de festes al soterrani...⁷

Així, doncs, a través d'històries un xic grotesques de personatges com Pere Manega i Llopis, protagonista d'*El superexecutiu*, es mostra la febre per la productivitat i el consum de la societat capitalista. El protagonista es veu empès a una cursa absurda d'obstacles per entrar en el consell d'administració de la multinacional CH and TH, Co, al llarg de la qual ha d'inventar i de vendre mil i una andròmines, que en més d'una ocasió no sap fer anar, perquè, tal com ell mateix confessa, és al·lèrgic a les màquines.

A partir de la dècada dels vuitanta, amb títols com *Quin curs el meu tercer!* (1986) o *Mònica, la de COU* (1987), l'autor inicia una nova línia narrativa, inserida en les convencions del realisme crític. En aquestes obres es presenten uns protagonistes adolescents que, en el pas a la vida adulta, han de donar resposta a una sèrie de circumstàncies socials i vitals.

Aquesta resposta sovint s'aconsegueix a través del diàleg, mediatitzat per la figura d'un adult que aporta les pistes d'actuació que fan reflexionar els protagonistes. Però no sempre resulta fàcil trobar-la, perquè els personatges s'han d'enfrontar a l'adotzenament de l'entorn, per defensar les seves pròpies conviccions i ser fidels a les seves creences personals, tal com

⁷ CARBÓ, J. (1994)

s'esdevé en *Aquell maleït centenari* (1993). El protagonista, en Marcel, un jove estudiant de disset anys, s'enfronta a la hipocresia de Salars, un poble imaginari governat des de temps immemorial per la mateixa família, els López Noguera.

La vida, el dia a dia, doncs, no es presenta en aproximacions ensucrades. Dir la veritat és, precisament, el plantejament més radical del realisme crític. Oriol Vergés en té una opinió ben clara:

Considero molt interessant que els adolescents tinguin novel·les que reflecteixen la societat que els envolta, la del país, i que ells protagonitzen o bé en reben les conseqüències. I és que l'adolescent, per definició és crític, ferotge i apassionadament crític i realista perquè coneix molt bé el terreny que l'interessa trepitjar d'immediat. És lògic, per tant, que l'adolescent s'identifiqui amb les situacions que l'autor narra i les contempli des de l'òptica de «caçador d'injustícies», enmig de tantes arbitrarietats del món dels adults.

No hi ha d'haver assumptes vedats, ni en el tema polític, sexual, de relació familiar o amb els companys i professors. El que sí que crec és que cal un tractament adequat. L'autor ha de connectar en la seva onda ficar-se en la «moguda», i deixar la sortida oberta per no caure en la lliçó de «moralina».⁸

Així, els lectors i les lectores, tal com ho fan els personatges, encaren les contradiccions i els dubtes vitals. Aquesta lluita individual, sovint explicitada amb el símbol del tren, queda explicada a *El primer tren* (1993), una de les obres més valorades per Oriol Vergés.

3. ITINERARIS DE LECTURA

➤ *La ciutat sense muralles*

Aquesta novel·la d'Oriol Vergés ha esdevingut un dels títols més emblemàtics de la seva producció. L'obra respon al primer corpus temàtic iniciat als anys setanta, abocat a la divulgació de la història de Catalunya.

Edat de lectura

La configuració del relat com a novel·la històrica fa que la seva lectura sigui adient per a joves a partir dels 13 anys, a fi de poder entendre críticament el rerefons històric presentat.

Argument

Els tres germans Vidal (en Pere, la Maria i el Joan) viuen en una modesta masia de Mataró. En morir els seus pares, són objecte de burla per part de

⁸ VERGÉS, O. *El faristol* [Barcelona] (setembre 1988), núm.6.

l'usurer i de l'escanyapobres de la comarca. Aquests darrers, el senyor Magí i en Gipeta, s'apropien amb enganys de les propietats dels tres orfes i els obliguen a marxar de les terres que en Josep Vidal, pare dels nois, havia pagat. En Manelic, el traginer, amaga els tres nois dins de la seva tartana i així, gràcies a la seva ajuda, poden fer camí cap a Barcelona. Una vegada arribats a la ciutat, troben acolliment en el matrimoni format per en Bernat i l'Emília, que porten l'hostal el Bon Temps.

Instal·lats a Barcelona, els tres germans han d'aprendre a sobreviure en una ciutat que viu també moments difícils. L'acció se situa en el 1854, moment en el qual es produeix l'enderrocament de les muralles, esclata una cruel epidèmia de còlera i es van fent evidents les conseqüències de la primera revolució industrial (la incorporació de noves màquines, els moviments obrers, el despotisme dels propietaris de les fàbriques...).

La trama argumental, protagonitzada pels tres orfes, es desenvolupa enmig d'aquest context històric. Descobreixen que en Gipeta, l'usurer de Mataró, té a Barcelona una escola de lladres. En Joan s'introdueix en aquesta peculiar organització delictiva per tal de desemascarar-lo. L'obtenció del llibre de comptes d'en Gipeta serà fonamental per a poder recobrar les terres perdudes.

Estructura

El narrador organitza l'argument a través d'una estructura clàssica. Els deu capítols no estan numerats, però el seu títol és una anticipació dels esdeveniments que tindran lloc. Així, a la introducció (p. 9-39) els títols de "L'escanyapobres" i "Hi hagués feina, rai!" descriuen la situació inicial dels tres germans protagonistes i la seva arribada a Barcelona; al llarg del nus (els sis capítols següents, p. 49-103), els fets de l'aventura personal i els històrics es van desenvolupant fins a arribar al desenllaç (els dos darrers capítols, p. 103-118), amb el desemmascarament del culpable, la mort de la Maria i el retorn cap a Mataró.

Tema

Malgrat la importància de l'aventura individual protagonitzada per la família Vidal, el tema principal de la novel·la és, sens dubte, la revolució industrial. Les terres del Maresme, però sobretot Barcelona, viuen moments de canvi que la novel·la sap reflectir sense caure en cap moment en un excés d'historicisme.

Com és característic del context social en què s'insereix la literatura infantil i juvenil catalana dels anys seixanta i setanta, es posa especialment de relleu la necessitat de recuperar les llibertats individuals i col·lectives, així com el recobriment de la pròpia identitat social i nacional. Pel que fa a les llibertats individuals, veiem com els germans Vidal han de vèncer la injustícia social a la qual han estat sotmesos i recuperar les terres usurpades. Paral·lelament, els moviments obrers inicien la seva organització contra els abusos burgesos.

El progrés es concreta en aquesta novel·la en els canvis que es van introduint en la indústria tèxtil i en la màquina de tren. Fer possible la unió entre aquests canvis i una millora en la qualitat de vida serà el repte de la societat del segle XX que tot just s'enuncia.

El tren, a més a més, en el cas de l'obra d'Oriol Vergés, és també un tema literari present en bona part de la seva producció. L'expressió *prendre el tren* anirà adquirint consistència en obres posteriors per explicar el pas cap a la llibertat individual i assumir les responsabilitats de la vida. Com remarca Miquel Massaguer, l'espai arriba a esdevenir un mite:

El tractament que fa de la distància com a mitjà per a una observació dels problemes en perspectiva i del viatge, la majoria de cops amb tren, com a materialització i superació d'aquesta distància, és present a moltes de les seves novel·les.⁹

Per als germans Vidal, el retorn cap a Mataró és l'inici d'una nova etapa:

A Mataró la mar estava més a prop, que no pas a Barcelona, on la gent començava a viure d'esquena a les ones i als vaixells. Que lluny quedaven les passades aventures! L'escola de don Amadeo i l'escola dels futurs lladres... Una nova vida s'obria davant d'ell i, per la finestra del tren, veia com les ones reflectien el sol... (p. 117)

Personatges

Els personatges creats per Oriol Vergés viuen la seva aventura personal sobre la trama històrica real. L'autor ha sabut configurar en aquest relat una galeria de personatges variats (obrers, pagesos, industrials, lladregots, usurers, escanyapobres...) de manera que ens ofereix un ventall ben ampli dels costums i les formes de viure de la gent de Barcelona i del Maresme a la segona meitat del segle XIX.

Pel que fa als protagonistes, els joves germans Vidal esdevenen personatges atractius per als lectors. Són adolescents amb característiques i problemàtiques pròpies de l'edat (amor, amicitat, lleialtat) que impliquen el jove lector en la història narrada i l'inviten a prendre partit.

Com el mateix autor reconeix:

Es tractava d'inventar uns personatges que visquessin —patissin— la història que feien aquells altres el nom dels quals apareix a tots els llibres. Reproduir la vida del poble, de tots els estaments populars, des d'obrers fins a artesans, passant per mercaders, filadores, paletes, artistes, joglars..., tot emmarcant-los en un moment històric.¹⁰

⁹ MASSAGUER, M. *Oriol Vergés*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat. El Plaer de llegir. La lectura com a creació. Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament i Ajuntament de Barcelona, 1995.

¹⁰ CARBÓ, J. (1994), p. 18.

Una altra característica remarcable de l'obra és el fet d'alternar la presència de personatges reals amb altres de ficticis. El tractament que diferencia la presència dels personatges reals és el fet que intervien en aquells episodis més pròpiament històrics, i no en els moments més íntims, en els qual la ficció és protagonitzada pels personatges inventats per l'autor. Per exemple, entre els moviments obrers de la Barcelona que viu l'enderrocament de les seves muralles, s'aixeca la veu de l'enginyer Ildefons Cerdà:

– S'haurien de projectar, en aquest eixamplament, uns carrers tots ben iguals, amb les cases totes a la mateixa línia... Jo voldria per a vosaltres una futura Barcelona —que ja em comença a ballar pel cap—, amb arbres i jardins, mig ciutat i mig camp, on el sol arribés i escalfés tothom, els rics i els pobres... (p. 82)

Suggeriments didàctics

1. El context històric de la novel·la necessita d'un treball específic per part del professorat abans, durant i després de la lectura. Els diversos temes tractats al voltant de la situació política i social de Barcelona a mitjan del segle XIX permeten tractar la revolució industrial i l'inici del procés d'agregació dels pobles del voltant (Gràcia, Sant Martí de Provençals, Sants, Hostafrancs...) fins a arribar a la configuració de la ciutat actual.

A manera d'exemple, citem alguns dels temes tractats: les fàbriques tèxtils de la ciutat (p. 33), la màquina de tren (p. 45), l'escola (p. 27 i 103) i els antics oficis com el traginer, l'espardenyer o el boter (p. 28 i 39).

2. Per a escriure aquests retaules de la història de Catalunya, l'autor s'ha documentat sobre el període històric que hi ha al rerefons de la novel·la. L'alumnat farà el procés contrari. Durant la lectura de la novel·la, anotarà els fets històrics esmentats. Es formaran grups de treball a l'aula. Cada grup buscarà informació (llibres d'història, enciclopèdia, vídeo o CD-ROM) per a fer-ne posteriorment una exposició a la resta dels companys i companyes. S'anotaran els dubtes històrics que s'han generat per tal de preguntar-ho al mateix autor quan visiti el centre.

3. Oriol Vergés ha sabut crear un gènere amb característiques pròpies, les recreacions històriques novel·lades. L'alumnat, després de llegir diverses obres seves, pot fer les seves pròpies obres, seguint l'estil d'aquest autor, amb personatges i ambients propers al seu poble o ciutat. Serà de gran utilitat la consulta de la *Gran geografia comarcal de Catalunya* i, en el cas de la ciutat de Barcelona, del llibre d'Alexandre Cirici *Barcelona pam a pam*, de l'editorial Teide (1985).

Els textos resultants s'agruparan i s'enquadraran. De ben segur que a l'Oriol Vergés li agradarà llegir-los.

4. Els personatges són descrits de manera que, per la manera de vestir i el seu comportament, es pot intuir a quin estament social pertanyen.

Després de llegir el llibre i d'haver treballat l'època, es poden organitzar grups dins de l'aula amb l'encàrrec de dibuixar cada un d'ells un dels grups socials reflectits. Els murals resultants formaran part de l'ambientació de l'escola per preparar l'arribada de l'autor al centre.

5. Els personatges presentats a la novel·la sovint exposen punts de vista diferents davant del mateix fet. Per exemple, davant les noves màquines de vapor que s'incorporen a la indústria tèxtil, la novel·la exposa les preocupacions de l'obrer (p. 33-34) i del burgès (p. 86). Després de la lectura del llibre, és convenient que l'alumnat exposi també la seva opinió sobre els fets que s'hi han descrit.

➤ **1938: viure i morir sota les bombes**

Edat de lectura

1938: viure i morir sota les bombes és una novel·la d'aventures en què l'espionatge i els fets històrics s'entrellacen en una trama amena que resulta adequada per a nois i per a noies de 12 a 14 anys.

Argument

El mes de març de 1938, en plena Guerra Civil, Pau Moliner, periodista de *Presses de France*, engega un pla secret, dissenyat pel servei d'espionatge francès, que pot determinar el final del conflicte bèl·lic. Tot i que es tracta d'una missió perillosa, el periodista accepta dur-la a terme. Així, s'inicia un enfilall de peripècies a través de les quals s'ha d'enfrontar a personatges de diferents faccions polítiques com el camarada Petrov, don Julio —un dels caps de la «quinta columna»—, o els homes del SIM (Servei d'Investigació Militar).

Tema

El tema central d'aquesta novel·la és la descripció dels darrers moments de la Guerra Civil espanyola i dels fets que precediren la Segona Guerra Mundial.

Personatges

Pau Moliner, el protagonista de l'obra, és un periodista compromès amb la seva professió. A diferència dels seus col·legues catalans, que s'esforcen per donar una visió esperançadora de la guerra, en els moments més sagnants de l'enfrontament, Pau relata la cruesa dels fets, perquè la resta d'Europa conegui la realitat i prengui consciència de les privacions i del desànim de la població civil. Així, per exemple, escriu:

Els bombardeigs indiscriminats sobre la ciutat són prova de les intencions criminals dels militars revoltats contra el govern legítim de

la República. És el primer cas en la trista història de les guerres que les bombes destrueixen cases i maten gent innocent, bombes incendiàries i amb una capacitat de destrucció com no s'havia vist abans. Tot fa suposar que els alemanys i els italians, que ajuden descaradament els feixistes del general Franco, prenen aquesta guerra com un entrenament amb vista a un possible enfrontament europeu. Aleshores, cal preguntar-s'ho, per què no hi intervenen els Estats democràtics europeus i, fins i tot, els Estats Units d'Amèrica? (p. 46)

Algunes de les seves cròniques assoleixen l'objectiu esperat, tal com s'esdevé amb l'elaborada arran del bombardeig de Granollers en què trenta bombes explosives i deu d'incendiàries causen més de dos-cents morts i quatre-cents ferits. Però el seu testimoni no és només necessari per als seus contemporanis; també és imprescindible per a les generacions futures, una òptica de la història que recorda força la de l'autor:

Estic segur que aquesta guerra serà enfocada des de diferents punts de vista. Els militars insurrectes i els feixistes buscaran raons per a justificar la seva rebel·lió contra el govern legítim, però la història acabarà dient la veritat... I potser el meu testimoni ajudarà a obrir els ulls als meus fills... (p. 54)

Així mateix, Pau és un home compromès amb les circumstàncies històriques que li han tocat viure. Tot i que pot defugir la missió secreta que se li encomana, l'accepta perquè assumeix un deute amb el proïsme, tal com ell mateix afirma:

Haig d'acceptar la missió dels francesos perquè puguin viure en pau els meus fills i tots aquests xicots desconeguts... L'haig de complir, ben cert...? (p. 23)

Aquest compromís li resulta gairebé indefugible, ja que li és impossible inhibir-se davant de les injustícies i del sofriment a què es veuen abocats parents i coneguts. Així, per exemple, la seva cunyada, Núria de Castellbroc, i el seu germà, Joaquim Moliner, són acusats de col·laborar, mitjançant els Serveis Blancs, amb la quintacolumna. Per aquest motiu, el seu germà serà condemnat a treballs forçats al camp d'Omells de na Gaia, a l'Urgell, conegut per la duresa del tractament i per la violència dels guàrdies.

I és que la guerra es converteix en una experiència anorreadora que no només fereix físicament les persones, com en el cas de Miquel Valls, que perd una cama en un dels primers bombardeigs, sinó que també les vexa i les destrossa psicològicament, com li esdevé a Rossy que, mancada de família i de recursos, ha de prostituir-se per poder sobreviure.

Suggeriments didàctics

1. L'acció de 1938: viure i morir sota les bombes transcorre a la darreria de

la Guerra Civil. Abans d'iniciar-ne la lectura, és, doncs, recomanable proposar un treball d'investigació perquè els nois i les noies situïn els fets més importants d'aquest enfrontament bèl·lic.

2. Els protagonistes de la història no són únicament els homes i les dones que apareixen en els documents i en les obres de referència. Una multitud de persones han patit la història que d'altres han construït amb l'exercici del poder. Per dir-ho en paraules d'Oriol Vergés: *La Història és una lluita / i mai no han girat la truita / els pobres, que des de baix, / miren els rics de biaix.*¹¹

Per posar en pràctica aquesta visió del passat, s'elaborarà una història oral de la Guerra Civil, a partir de testimonis de familiars i coneguts dels nois i les noies de la classe.

3. La novel·la es desenvolupa a Barcelona. Per definir els escenaris de l'obra es pot fer un reportatge fotogràfic dels espais descrits o simplement esmentats en l'obra, o bé buscar fotografies en llibres que tractin de la ciutat.
4. Oriol Vergés entrellaça personatges de ficció amb personatges reals de l'escena política de la Guerra Civil. Altres escriptors, com ara J. Perucho, han utilitzat també aquest procediment. A partir d'un recull d'exemples, els nois i les noies escriuran una narració breu emprant aquest recurs.
5. A la narració apareixen diferents components de les famílies Castellbroc i Moliner. En cas que s'hagin llegit altres llibres de la mateixa col·lecció, es pot establir un arbre genealògic de totes dues famílies a través dels temps.

➤ ***17 anys, primer viatge a Itàlia***

Edat de lectura

Les vivències d'un grup d'estudiants, acompanyats pels seus professors, són una matèria narrativa interessant per als nois i per a les noies de 12 a 16 anys. Els petits esdeveniments que sorgeixen arran de la convivència en llocs desconeguts són un atractiu excel·lent per trobar la relació entre les peripècies dels personatges i l'experiència de cada lector.

Argument

Els estudiants de secundària, quan estan a punt d'acabar l'etapa educativa, acostumen a organitzar un viatge per commemorar aquest moment important en les seves vides. És el cas dels estudiants de tercer de BUP que protagonitzen *17 anys, primer viatge a Itàlia*. Acompanyats de professors de

¹¹ VERGÉS, O. *El catalanoscopi*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985. (La Xarxa; 76)

caràcters i maneres de fer ben diferents, viatjaran a un dels països amb més atractius per al visitant, Itàlia.

Totes les anècdotes del viatge es troben tenyides de l'excursionisme dels fets que es viuen per primera vegada. El descobriment de l'amor —el no correspost, l'idealitzat o el que troba resposta— ocupa bona part del temps i el pensament dels adolescents. Els paisatges de cada dia han canviat, Itàlia es presenta com un país familiar i estrany alhora, on tot és possible. Les situacions en què es troben els nois i les noies són comunes a moltes de les que es pot trobar qualsevol jove en un viatge d'aquestes característiques. Això no impedeix que siguin viscudes des de l'emoció o la frustració que produeixen en cada personatge.

Els adults, els professors i els conductors dels dos autobusos, viuen el viatge com un parèntesi en les seves vides. D'una banda, estan preocupats per aconseguir una convivència equilibrada dins el col·lectiu. De l'altra, abandonen per uns dies els maldecaps laborals o personals de la rutina a Barcelona.

Tema

Els temes de *17 anys, primer viatge a Itàlia* tenen molt a veure amb les preocupacions que Oriol Vergés tradueix en les seves novel·les. En primer lloc, el desig de l'adolescent de fer-se gran, de créixer. Els temptejos dels protagonistes condueixen sovint al fracàs, però de qualsevol experiència, per negativa que sigui, el noi o la noia acaba traient-ne un ensenyament que li permet de seguir endavant en el seu camí cap a la maduresa. En segon lloc, la idea del viatge, entès com a distanciament de la vida de cada dia. Aquest allunyament permet reaccions inesperades davant els impulsos nous en què es troba l'adolescent.

Personatges

Els personatges més interessants de la novel·la coincideixen amb els narradors, quatre en total. Cadascun d'ells explica des del seu punt de vista tot el que va succeint durant el viatge. Sovint els fets relatats són els mateixos, però poden semblar ben diferents en funció de la manera com s'expliquen.

L'Olga Martínez explica les relacions que s'estableixen entre el grup d'estudiants. La noia estava enamorada feia temps del Marcel, un noi que no sembla ben predisposat a mantenir una relació amb ella diferent a la que havia dut fins aleshores. L'Olga no es desanima i prova, de les maneres més diverses, de propiciar un encontre amb el Marcel favorable als seus desitjos. Mentrestant, cada company tracta de divertir-se a la seva manera. El seu cercle d'amics més immediat forma un grup amb una vida molt particular. Els professors no s'escapen de la seva mirada. Són vistos des d'una òptica adolescent, com a incitadors o repressors.

La Mercè Busquets, professora d'una quarantena d'anys, enamorada d'Itàlia i del Renaixement, es mostra sovint comprensiva amb els seus alumnes. Sense arribar a tenir un comportament maternal, és prou flexible

com per deixar-los una llibertat de moviments raonable. Sap escoltar quan cal i manté amb ells una relació fluida. Ha deixat la seva filla, la Laura, amb la seva mare a Barcelona.

L'altra cara de la moneda és el Pere López, catedràtic de física a qui els alumnes anomenen despectivament "el corb". És molt estricte i pretén establir un ordre disciplinari gairebé de tall militar. El viatge a Itàlia li serveix d'incentiu per a desmentir la creença segons la qual els professors que es dediquen a les ciències són incapaços de demostrar cap sensibilitat per les arts. Per refutar aquest tòpic escriu de manera compulsiva un diari amb pretensions literàries, no sabem si amb èxit. Els alumnes, però, se'l miren amb un cert menyspreu, retraient-li constantment la rigidesa del seu caràcter.

L'Antonio és el conductor d'un dels autobusos. És un professional dels viatges col·lectius. Des de l'experiència adquirida en nombrosos viatges, es mira el grup de joves amb la precisió i el distanciament d'una persona per a qui la feina s'ha convertit en rutina. La seva expressió és sovint brusca. La seva preocupació màxima és acabar el viatge en pau per poder enllaçar amb un altre grup i, sobretot, que els nois i les noies no li facin malbé l'autobús.

Suggeriments didàctics

1. Veure un mateix fet des d'òptiques diferents pot ser un exercici que estimuli els lectors. A *17 anys, primer viatge a Itàlia* trobem que narradors distints expliquen històries diferents a partir d'un sol esdeveniment. La subjectivitat pot ser explorada a partir d'un exercici de narració. Els alumnes hauran d'escollir una anècdota de la novel·la. Posteriorment, hauran de triar un personatge i, en funció d'aquest, explicar la història des del punt de vista que li suposen. Com a pràctica final, es llegiran les històries en veu alta i es compararan.
2. Els lectors i les lectores de la novel·la d'Oriol Vergés tenen sens dubte molt a veure amb els seus protagonistes. La identificació amb ells és fonamental perquè la lectura sigui del seu gust. Es tracta que els alumnes analitzin els personatges i les situacions per determinar si són versemblants. Cada alumne hauria de partir de la seva experiència i explicar quina de les anècdotes del llibre li hauria pogut succeir.
3. Les ciutats que visiten els nois i les noies són famoses mundialment per la qualitat i originalitat de les creacions artístiques que atresoren. És molt recomanable aprofitar aquesta coincidència per treballar, en col·laboració amb l'àrea de socials, l'època del Renaixement. Els nois haurien de situar en un mapa d'Europa cada ciutat esmentada a la novel·la i, un cop traçat el recorregut del viatge, escollir-ne una i organitzar grups per tal de buscar-ne informació. El material que recullin (fotografies, esquemes, plànols o textos) pot ser exposat a l'aula en forma de murals.
4. Les relacions sentimentals entre joves ocupen un espai destacat a la

novel·la d'Oriol Vergés. Els seus lectors haurien d'escriure un full de diari en què expressessin tots aquests sentiments, tal com es fa a la narració. Un cop escrits els textos, cada alumne hauria de decidir a quin personatge de la novel·la li seria més fàcil d'atribuir les paraules que ha escrit.

➤ *Quin curs, el meu tercer!*

Edat de lectura

Els lectors a partir de 16 anys poden identificar-se fàcilment amb el jove protagonista de la novel·la, que experimenta unes vivències que marcaran profundament la seva adolescència i el seu futur.

Argument

Pere Molins, un noi que fa COU als Estats Units, decideix fer arribar al seu antic professor de català —en “Foques”— i als seus amics de Barcelona els fulls, escrits durant el tercer curs a l'institut, on narra què li va passar i què el va fer decidir anar-se'n a estudiar a Greenville.

Als disset anys, en Pere vivia amb els seus pares i la seva germana en un pis de l'Eixample i passaven els estius al Masnou. Aquell curs s'inicià sense grans novetats; en un ambient alegre i despreocupat, va a l'institut on estableix una especial relació amb en “Foques” i els seus amics, la Mònica i en “Bufa”. A casa, tot sembla anar bé: el pare treballa moltes hores, al matí en un banc i, a la tarda, en una casa de cotxes d'importació; la mare treballa en una botiga d'una amiga i la seva germana gran sempre fa la seva.

De mica en mica, els fets canvien la vida d'en Pere i l'obliguen a plantejar-se unes qüestions en les quals mai no havia pensat seriosament. A l'institut comença el que ell creu que serà el gran amor de la seva vida, i a casa descobreix que la relació entre els seus pares s'ha acabat i que han decidit refer les seves vides per separat. Aquesta situació personal li provoca una gran inestabilitat que fa que disminueixi indefectiblement el seu rendiment acadèmic.

Malgrat tot, el suport d'alguns adults com la Tata, els avis i en “Foques” l'ajuda a reflexionar i a superar la difícil situació: *Encara que soni massa literari era la fi de la meva infantesa, del meu ambient de sempre, de les meves coses i, sobretot de les persones que tant havia estimat.* (p. 71)

Tema

A mesura que avança el relat del jove protagonista el lector s'endinsa en el seu món i coneix l'evolució dels seus sentiments, cada vegada més madurs. La novel·la neix de la necessitat de narrar, des de la distància, els fets que van ser determinants per al seu futur.

El teixit de relacions personals que estableix el protagonista amb els dos mons, el familiar i el de l'institut, sofreixen canvis que ha d'assumir fins a arribar a entendre que no ha de dependre dels altres, que ha de decidir

per ell mateix. D'una banda, sentiments com la timidesa davant de la sexualitat, l'estimació del pare i de la mare (figures protectores i estabilitzadores) es contraposen a sensacions com el desencís del primer amor o el desengany del paper dels progenitors. De l'altra, l'amistat amb els companys d'estudis, la confiança amb el professor de català i la amb la Tata es van afermant en la mesura que l'orienten i l'obliguen a escollir.

L'estret vincle entre en Pere i en "Foques" fa que el narrador-protagonista vulgui demostrar que entre ell i el professor hi ha un interès mutu i reflecteix la preocupació d'aquest per l'adequació i la correcció lingüístiques a través del llenguatge dels personatges.

Personatges

Els personatges que intervenen en la vida d'en Pere formen part d'un trencaclosques; cadascun és una peça que encaixa perfectament en el seu món de joventut. La curiositat per conèixer la realitat fa que les peces vagin canviant de forma i no tornin a encaixar mai més. Formaran part d'una altra realitat, deixaran el món de la seva infantesa.

El jove viu en un ambient d'estabilitat familiar similar al de qualsevol família de la burgesia catalana. Sense adonar-se'n, obrirà els ulls, percebrà la realitat que l'envolta, i analitzarà i modificarà els sentiments cap als que estima. El pare passa de ser un home sacrificat per la família, preocupat per complaure la seva dona, interessat per l'educació dels seus fills, a ser una persona desesperada per haver perdut l'estimació de la seva dona, que actua imprudentment, que demana al seu fill que visqui la vida que ell no ha pogut viure i que acaba sent un fugitiu de la justícia. La mare passa de ser una figura d'infantesa idealitzada a una dona que es distancia de la imatge materna i busca que l'estimin com a dona, ara que ja té els fill grans. La Mercè, la germana, davant de la situació s'identifica més amb el paper de la mare a fi de no cometre amb la seva parella els mateixos errors dels seus pares.

De fet, no es produeix una desfeta de la família. La Remei —la Tata— i els avis paterns acolliran en Pere i li aportaran l'estabilitat que necessita per poder acabar amb èxit el curs que, inevitablement, havia començat a anar malament.

El desvetllament de l'amor i el sexe a l'adolescència es barregen amb sentiments d'amistat cap a una noia, la Mònica. En un inici, la relació entre ambdós es distanciarà, però acabar convertint-se en una amistat sòlida.

Així mateix, Oriol Vergés ens mostra un interessant ventall de professors i professores des de l'òptica dels alumnes. La figura del professor de català és cabdal en l'evolució del noi, és el pont entre la seva realitat i la dels adults. Amb la seva actitud li transmet confiança i l'encoratja a prendre decisions en la seva vida sentimental i els seus estudis.

Suggeriments didàctics

1. L'intercanvi d'opinions que s'estableix entre qui llegeix i l'autor, quan parlen sobre l'obra, permet completar l'acte de llegir. Saber què va

impulsar Oriol Vergés a escriure aquesta novel·la o d'altres, com va crear el personatge d'en Pere o si hi ha alguna relació entre els personatges del llibre i la seva realitat, ajudarà l'alumnat a entendre millor la narració i a conèixer l'ofici d'escriptor. A més de preparar el contingut de la trobada amb l'autor, se'l pot sorprendre tenint cura de tots els detalls de la seva visita al centre. Primer es pot programar la projecció de la pel·lícula *Quin curs, el meu tercer!* I, després, comparar-la amb la novel·la.

2. Tant la carta que en Pere rep del seu pare com la que envia a la Mònica des dels Estats Units tenen un caire intimista. Aquestes cartes poden servir de model per a produir textos similars, és a dir, crear un personatge, un motiu i un destinatari ficticis. Cal tenir especial cura en el tractament, el to i l'estructura de les cartes.
3. Al final del primer capítol en Pere descriu la realitat lingüística de casa seva. Manifesta que la seva llengua familiar és el català, però que el pare i la mare es comuniquen en castellà. Es pot fer un breu estudi dels comportaments lingüístics dels companys i companyes de la classe amb preguntes del tipus: quina és la teva llengua familiar? en quina llengua et parlen el pare i la mare? en quina llengua parles amb els teus germans o germanes i amb els avis? Després es poden comentar els resultats de l'enquesta i especular sobre el futur de la llengua catalana. Convindria documentar-se anteriorment amb la lectura de diversos estudis sociolingüístics per poder argumentar les diferents opinions.
4. En Pere i els seus amics posen un sobrenom a gairebé tot el professorat i a la major part dels companys i companyes de l'institut ("Bufa", "Foques", "Mochi"...) i fan servir paraules com "xorrades", "rotllos", "empollo", "xava", "tio". Es pot comentar l'origen d'alguns malnoms de professors o companys de classe i fer una relació de personatges històrics, escriptors, actors... que s'hagin donat a conèixer pel seu sobrenom. Per parelles es pot fer un recull de les paraules més usades pels alumnes i establir el seu equivalent en llenguatge formal.

4. QUÈ HA ESCRIT?

Obres de divulgació històrica

- *Barcelona*. (2 vol.). Barcelona: Tàber, 1967.
- *Història de Catalunya*. Barcelona: Martí Casanovas, 1973.
- *Barbes i bigotis a l'Exposició Universal de 1888*. (Amb Ignasi Sanias.)
- *La Generalitat en la història de Catalunya*. Barcelona: Departament de Cultura, 1982. (Traduccions al francès, anglès i italià.)
- *El govern dels catalans: la Generalitat*. 3a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984. (La xarxa; 12)
- *Ramon Muntaner: l'aventura medieval per la Mediterrània*. 2a ed. Barcelona: Graó, 1989. (Biblioteca de classe; 17)

- *A la prehistòria i a l'edat mitjana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996. (Tossudes i tossuts; 1)
- *A l'edat mitjana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996. (Tossudes i tossuts; 2)
- *En temps de penúries (s. XV, XVI, XVII)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997. (Tossudes i tossuts; 3)

Novel·la històrica

- *L'abat Oliba (Els primers catalans)*. Barcelona: Hisma, 1976. (El Roure)
- *Un català a la Manigua*. 8a ed. Barcelona: La Galera, 1995. (Els grumets de La Galera; 44)
- *La ciutat sense muralles*. 14a ed. Barcelona: La Galera, 1996. (Els grumets de La Galera; 49)
- *La noia del timbal*. 3a ed. Barcelona: La Galera, 1989. (Els grumets de La Galera; 40)
- *El rector de Vallfogona i el seu temps*. 2a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984. (La xarxa; 55)
- *Els tres pergamins de Ripoll*. 12a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995. (Les arrels; 1)
- *Cavallers i pagesos*. 10a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994. (Les arrels; 2)
- *La crida de la mar*. 7a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990. (Les arrels; 3)
- *La gran venjança*. 2a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987. (Les arrels; 5)
- *Desperta ferro!: Els almogàvers*. 6a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995. (Les arrels; 4)
- *La ciutat emmurallada*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988. (Les arrels; 6)
- *Els pagesos revoltats, I, o les tres monedes de l'amistat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.
- *Els pagesos revoltats, II, o les tres monedes de l'odi*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.
- *La colla dels bandolers*. 2a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989. (Les arrels; 9)
- *La falç al puny*. 2a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990. (Les arrels; 10)
- *Dels telers als canons (1690-1714)*. 2a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990. (Les arrels; 11)
- *Els oficis d'en Nofre Moliner: (1715-1789)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989. (Les arrels; 12)
- *Llibertat, igualtat i fraternitat: (França, 1789-1796)*. Barcelona, 1989. (Les arrels; 13)
- *Les curioses revoltes d'en Xateror: (1797-1814)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990. (Les arrels; 14)
- *El traficant d'armes: (1814-1842)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991. (Les arrels; 15)

- *Les dues banderes: 1843-1874*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992. (Les arrels; 16)
- *En Joanot i en Tirant, de cavaller a cavaller*. 2a ed. Barcelona: La Magrana, 1992. (L'Esparver; 85)
- *Al damunt d'un polvorí (1875-1909)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992. (Les arrels; 17)
- *Crement les pistoles (1910-1923)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993. (Les arrels; 18)
- *Aquell maleït centenari*. Barcelona: Barcanova, 1993. (El fil d'Ariadna)
- *Una avioneta per a en Macià (1923-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994. (Les arrels; 19)
- *Per camins de llum i de fosc: la Segona República (del 1931 al 1936)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995. (Les arrels; 20)
- *Els cementiris sagnants de Mallorca (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996. (Les arrels; 21)
- *Amb el carnet i la pistola (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996. (Les arrels; 22)
- *1938: viure i morir sota les bombes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998. (Les arrels; 23)

Novel·les i contes per a nois i noies

- *Clar i català*. Barcelona: Edicions del Mall, 1979. (Llibres amb cua; 10)
- *Les trifulgues dels herois*. 3a ed. Barcelona: Joventut, 1990. (Juvenil novel·les)
- *Els herois a la selva*. 2a ed. Barcelona: Joventut, 1989. (Juvenil novel·les)
- *L'avi d'Escòcia*. Cerdanyola: Toray, 1984. (Anna i Jordi rodamóns; 1)
- *Els autobusos de Londres*. Cerdanyola: Toray, 1984. (Anna i Jordi rodamóns; 2)
- *El quimono robot*. Cerdanyola: Toray, 1985. (Anna i Jordi rodamóns; 3)
- *Els herois a les galàxies*. Barcelona: Joventut, 1985. (Juvenil novel·les)
- *A l'ombra de la gran muralla*. Cerdanyola: Toray, 1985. (Anna i Jordi rodamóns; 4)
- *Sinda, l'elefant amic*. Cerdanyola: Toray, 1986. (Anna i Jordi rodamóns; 5)
- *Sinda, t'agrada passejar?* Cerdanyola: Toray, 1987. (Anna i Jordi rodamóns; 6)
- *Visquem la democràcia*. Barcelona: Vicens-Vives, 1987.
- *Una vegada hi havia...* (6 títols) (amb G. Vergés Ramon) Barcelona: Parramón, 1987-1988.
- *Els herois i els fantasmes*. Barcelona: Joventut, 1989. (Juvenil novel·les)
- *On t'has ficat Borinotman?* Barcelona: Baula, 1997. (Ala Delta. Verda; 98)

Novel·la per a joves

a) de caire psicològic i social

- *La revolta dels esternuts*. 2a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de

Montserrat, 1985. (La xarxa; 54)

- *Quin curs, el meu tercer!* Barcelona: Cruïlla, 1991. (Gran angular; 6)
- *Crònica arrauxada d'un esperpèntic congrés.* Barcelona: Pòrtic, 1988. (El brot jove; 8)
- *Mònica, la de COU.* Barcelona: Pòrtic, 1995. (El brot jove; 1)
- *17 anys, primer viatge a Itàlia.* 12a ed. Barcelona: Columna, 1997. (Columna jove; 1)
- *I, de mi, què en fareu?.* 3a ed. Barcelona: Pòrtic, 1992. (El brot jove; 12)
- *Vacances de pares.* 6a ed. Barcelona: Columna, 1997. (Columna jove; 16)
- *Mònica, cara i creu.* 3a ed. Barcelona: Pòrtic, 1994. (El brot jove; 23)
- *Un poble contra el Hamid.* Madrid: Bruño, 1992. (Altamar; 21)
- *El primer tren.* Barcelona: Cruïlla, 1993. (Gran angular; 59)
- *L'escapada.* 2a ed. Barcelona: Columna, 1996. (Columna jove; 88)
- *Rentat de cervell.* Barcelona: Alfaguara-Grup Promotor, 1998. (Alfaguara juvenil. Sèrie vermella)
- *La gent del barri.* Barcelona: Castellnou, 1998. (La finestra de paper; 8)

b) de sàtira i humor

- *El superexecutiu.* 12a ed. Barcelona: La Galera, 1994. (Clip; 18)
- *El superfenomen.* Barcelona: Columna, 1990. (Bumerang; 8)
- *El superordinador.* 6a ed. Barcelona: Columna, 1990. (Bumerang; 2)
- *Les supervedettes.* 2a ed. Barcelona: Laia, 1983. (El nus)
- *Supervicari versus superbanquer.* Barcelona: Columna, 1991. (Bumerang; 6)

Teatre per a joves

- *El catalanoscopi.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985. (La xarxa; 76)

Guions de Vídeos

- "En Joanot i en Tirant, de cavaller a cavaller". Teatre Baix Penedès. Realització: Anna Turbau. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, 1990.

Llibres de text/didàctics

- *Arrel: història de Catalunya.* 8a ed. Barcelona: Teide, 1988.
- *Terra i homes nou.* 2a ed. Barcelona: Teide, 1983.
- *Països i nacions.* 8a ed. Barcelona: Teide, 1984.
- *Història moderna de Catalunya.* 2a ed. Barcelona: Teide, 1985.
- *El món d'avui.* 9a ed. Barcelona: Teide, 1986.
- *Història contemporània de Catalunya.* 3a ed. Barcelona: Teide, 1988.